

Demonstrating Resistance Economy using the Iranian Islamic model of Progress

Hossein Ahmadzadeh Shahroudi^{1*}, Hadi Jamshidian², Mohammad Shah Mohammadi³

1. M.A., Department of Public Administration, Faculty of Humanities, Ghaemshahr Branch, Islamic Azad University, Mazandaran, Iran. Corresponding Author. Email: hosein.ahmadzade.70@gmail.com

2. Assistant Professor, Department of National Security, Faculty of National Security, Supreme National Defense University, Tehran, Iran. Email: jamshidian1341@gmail.ir

3. Assistant Professor, Department of Cultural Strategic Management, Faculty of Strategic Management, Supreme National Defense University, Tehran, Iran. Email: mohammad.shm1347@gmail.com

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received: 22-05-2022
Accepted: 03-07-2022

Keywords:
Iranian Islamic model of progress,
Resistance economy,
Data Foundation
Theory

Abstract

Economic progress has long been considered a main goal by all societies, and each nation based on its own intellectual trajectory has developed its own a specific model of progress. The same holds for the Islamic Republic of Iran, which as a theocracy has felt the need realize its own model of progress in the country. On the other hand, to achieve the economic goals set out in the Sixth Development Plan amidst the disruptive sanctions of the West, the leadership of the country has devised a comprehensive plan for realizing a resistive economy. This article seeks to elucidate this plan through presenting a precise definition of a resistive economy and the model of Iranian Islamic progress. First, the concept of resistance economics and the Iranian Islamic model of progress were studied, and thereafter, by drawing on the views of the experts in this field and based on data centered theorizing methods, the potential role of resistance economics in advancing the Iranian Islamic model of progress was explicated.

Findings indicate that implementing the principles and concepts of the Iranian Islamic model of progress will ensure of a path towards progress that inheres all the necessary values and components for the development of the country in all dimensions, including economic development.

Cite this article: Ahmadzadeh Shahroudi, H., Jamshidian, H; & Shah Mohammadi, M. (2022). Demonstrating Resistance Economy using the Iranian Islamic model of Progress. *Journal of Defense Economics*, 7 (23), 101-117.

 [20.1001.1.25382454.1401.7.23.5.9](https://doi.org/10.1001.1.25382454.1401.7.23.5.9)

© The Author(s) 2022. Published by Defense Economics Scientific Association of Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0 license)

اقتصاد دفاع

شاپا الکترونیکی: ۰۶۱-۳۹۸۱

شاپا چاپی: ۲۴۵۲۴-۲۵۳۳۸

تبیین اقتصاد مقاومتی با بهره گیری از الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

حسین احمدزاده^{۱*}، هادی جمشیدیان^۲، محمد شاه محمدی^۳

۱. کارشناسی ارشد، گروه مدیریت دولتی، دانشکده علوم انسانی، واحد قائم شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، مازندران، ایران، نویسنده مسئول.

رایانامه: hosein.ahmadzade.70@gmail.com

۲. استادیار، گروه امنیت ملی، دانشکده امنیت ملی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران.

رایانامه: jamshidian1341@gmail.ir

۳. استادیار، گروه مدیریت راهبردی فرهنگی، دانشکده مدیریت راهبردی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران.

رایانامه: mohammad.shm1347@gmail.com

چکیده

پیشرفت در همه عرصه ها به خصوص زمینه اقتصادی، به عنوان یک هدف والا مورد توجه همه جوامع بوده است و هر ملت، براساس مبانی فکری خود، الگوی پیشرفت خاصی را ارائه داده است. پیشرفت برای نظام مقدس جمهوری اسلامی ایرانی نیز دغدغه بزرگی محسوب می شود و از آنجایی که ماهیت حکومت براساس مردم سالاری دینی بوده، لذا این نیاز در کشور احساس شد که الگوی پیشرفت کشور تبیین شود. از طرفی در راستای دست یابی به اهداف اقتصادی مدون در برنامه ششم توسعه و با توجه به تحریم های ظالمانه غرب، مقام معظم رهبری با دوراندیشی و آینده نگری، سند جامع اقتصاد مقاومتی را ارائه کردند. این مقاله به دنبال این است که با تعریف دقیق از اقتصاد مقاومتی و الگوی اسلام ایرانی پیشرفت به تبیین آن بپردازد. در واقع در ابتدا مفهوم اقتصاد مقاومتی و الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت مورد بررسی قرار گرفت و سپس با بهره گیری از نظرات خبگان این حوزه و با بهره گیری از روش نظریه پردازی داده بنیاد، به تبیین نقش و جایگاه اقتصاد مقاومتی در پیشبرد الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت پرداخته شد.

یافته های پژوهش نشان می دهد، در صورت استفاده از مبانی و مفاهیم الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در برنامه ریزی های کشور، شاهد حرکت رو به جلو خواهیم بود به بیان دیگر تمامی ارزش ها و مؤلفه هایی که لازمه رشد و پیشرفت یک ملت در تمامی ابعاد نظیر توسعه اقتصادی در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت دیده شده است.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:

مقاله علمی

تاریخچه مقاله:

تاریخ ارسال: ۱۴۰۱/۰۲/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۴/۱۲

واژگان کلیدی:

الگوی اسلامی ایرانی

پیشرفت، اقتصاد مقاومتی،

نظریه پردازی داده بنیاد.

استناد به مقاله: احمدزاده، حسین؛ جمشیدیان، هادی و شاه محمدی، محمد. (۱۴۰۱). تبیین اقتصاد مقاومتی با بهره گیری از الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، فصلنامه

اقتصاد دفاع، ۷(۲۳)، ۱۰۱-۱۱۷.

ناشر: انجمن علمی اقتصاد دفاع ایران

© نویسندگان

20.1001.1.25382454.1401.7.23.5.9

۱. مقدمه

از امتیازات مهم دین مبین اسلام، جامعیت و کامل بودن آن نسبت به دیگر ادیان الهی است؛ دین کاملی که نظامی جامع شامل اقتصاد، اجتماع، سیاست، فرهنگ و ... را برای بشریت به ارمغان آورده است. باتوجه به دارا بودن این شاخصه ممتاز در دین اسلام، می‌توان، قوانین و برنامه لازم زندگی سعادت‌مندان را در هر عصر و نیز هر شرایطی، از آن انتظار داشت.

از طرفی انقلاب اسلامی ایران، به‌عنوانی حرکت نادر در منطقه راهبردی و مهم غرب آسیا با پیروزی خود، سنت الهی حاکمیت مستضعفان تاریخ بر جهان را نوید داد و تحولی تاریخ‌ساز بود که مسیر حرکت تاریخ را دگرگون ساخت. باتوجه به شرایط امروز جامعه ایران و انتظار افکار عمومی جهان به‌ویژه مسلمانان از جمهوری اسلامی ایران برای اصلاح نقاط ضعف خود، چند سالی است که شعارهای سال رنگ اقتصادی به خود گرفته است؛ چه اینکه دشمن مایوس از مقابله با این نظام، همت خویش را مصرف ایجاد تنگناهای اقتصادی به‌عنوان پاشنه آشیل ایران کرده تا شاید با تحریم‌ها و محدودیت‌هایی که برای ملت ایران ایجاد می‌کند، بتواند به اهداف خود برسد؛ لذا با دوراندیشی رهبر معظم انقلاب نظریه اقتصاد مقاومتی به‌عنوان استراتژی نجات اقتصاد کشور مطرح گردید که در ادامه به آن اشاره خواهد شد.

باتوجه به مطالب گفته شده در بالا شناخت دقیق اقتصاد مقاومتی و الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت و راهکارهای اجرایی اقتصاد مقاومتی در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت از اهمیت به‌سزایی برخوردار است. پژوهش‌های مختلفی به اقتصاد مقاومتی و الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت پرداخته‌اند اما هیچ تحقیقی به نقش و جایگاه اقتصاد مقاومتی در پیشبرد الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت نپرداخته است؛ لذا پرداختن به این موضوع ضرورت پیدا کرده تا در تمامی شرایط، چه تحریمی و چه پساتحریمی چرخ اقتصاد کشور به حرکت درآمده و درعین‌حال سایر حوزه‌ها از قبیل فرهنگ، سیاست و امنیت نیز مورد توجه قرار گیرد.

۲. مبانی نظری و پیشینه پژوهش

در این قسمت به معرفی مفاهیم اقتصاد مقاومتی و الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت پرداخته و در نهایت پیشینه تحقیقات صورت گرفته مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۲-۱. مبانی نظری پژوهش

۲-۱-۱. اقتصاد مقاومتی

مقام معظم رهبری به‌عنوان اولین مبتکر این الگو در ماه مبارک رمضان سال ۱۳۹۱ در جمع کارآفرینان برای اولین بار این موضوع را به کار برده و فرمودند: «ما باید یک اقتصاد مقاومتی واقعی در کشور به وجود بیاوریم. امروز کارآفرینی معنایش این است. دوستان درست گفتند که ما تحریم‌ها را دور می‌زنیم؛ بنده هم یقین دارم. ملت ایران و مسئولین کشور تحریم‌ها را دور می‌زنند، تحریم‌کنندگان را ناکام می‌کنند؛ مثل موارد دیگری که در سال‌های گذشته در زمینه‌های سیاسی بود که یک اشتباهی کردند، یک حرکتی انجام دادند، بعد خودشان مجبور شدند برگردند، یکی‌یکی عذرخواهی کنند. چند مورد یادتان هست لابد دیگر. حالا جوان‌ها نمی‌دانند. در

این ده بیست سال اخیر، از این کارها چند بار انجام دادند. این دفعه هم همین‌جور است. البته تحریم برای ما جدید نیست، ما سی سال است تو تحریمیم».

سیر تاریخی تأکیدات مقام معظم رهبری، نشان از تمرکز دشمن در جنگ اقتصادی دارد که ضرورت تدوین طرحی جامع جهت شناسایی دقیق وضعیت فعلی و آتی دشمن و راهکارهای مقابله با آن را در قالب جهاد اقتصادی با رویکرد اقتصاد مقاومتی در مقطع کنونی هر چه بیشتر نمایان می‌سازد (فیضی، ۱۳۹۳: ۱۷۲).

از این منظر می‌توان عناوین مطرح شده به‌عنوان شعارهای سال را، توسط مقام معظم رهبری مقدمه‌ای بر اهمیت چاره‌اندیشی اقتصادی علیه ترندهای دشمن و شکل‌گیری اقتصاد مقاومتی دانست. «این شعارهای سال حلقه‌هایی بود برای ایجاد یک منظومه کامل در زمینه مسائل اقتصاد؛ یعنی اصلاح الگوی مصرف، مسئله جلودگیری از اسراف، مسئله همت مضاعف و کار مضاعف، مسئله جهاد اقتصادی، و امسال (سال ۱۳۹۱) سال ملی و حمایت از کار و سرمایه ایرانی. ما اینها را به‌عنوان شعارهای زودگذر مطرح نکردیم؛ اینها چیزهایی است که می‌تواند حرکت عمومی کشور را در زمینه اقتصاد ساماندهی کند.» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱)

مقام معظم رهبری در بهمن ۱۳۹۲ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی را ابلاغ و تأکید کردند که پیروی از الگوی علمی و بومی برآمده از فرهنگ انقلابی و اسلامی، عامل شکست و عقب‌نشینی دشمن در جنگ تحمیلی اقتصادی علیه ملت ایران خواهد شد و اقتصاد مقاومتی خواهد توانست در بحران‌های رو به افزایش و خارج از اختیار جهانی مانند بحران‌های مالی، اقتصادی و سیاسی با تحقق آرمان‌ها و اصول قانون اساسی و چشم‌انداز بیست‌ساله، اقتصاد متکی به دانش و فناوری، عدالت بنیان، درون‌زا و برون‌گرا، پویا و پیشرو را محقق کند و الگوی الهام‌بخش از نظام اقتصادی اسلام را عینیت بخشد.

سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی قرار است یک چارچوب کلی برای طراحی نظام اقتصاد مقاومتی باشند. اقتصاد مقاومتی یک نظام اقتصادی است و در واقع یکی از نسخه‌های اقتصاد اسلامی، متناسب با شرایط فعلی است که با تدوین و با ابلاغ سیاست‌های کلی آن، خطوط اساسی برای طراحی ساخت‌افزاری نرم‌افزار یک نظام اقتصادی مطرح شده و اکنون در مرحله طراحی است و در نهایت به مرحله اجرای این نظام خواهد رسید. موارد این سیاست‌های کلی ۲۴ مورد است که به طور مختصر به آن‌ها اشاره می‌شود:

۱- تأمین شرایط و فعال‌سازی کلیه امکانات و منابع مالی و سرمایه‌های انسانی و علمی کشور به‌منظور توسعه کارآفرینی و به حداکثر رساندن مشارکت آحاد جامعه در فعالیتهای اقتصادی با تسهیل و تشویق همکاری‌های جمعی و تأکید بر ارتقاء درآمد و نقش طبقات کم‌درآمد و متوسط.

۲- پیشسازی اقتصاد دانش‌بنیان، پیاده‌سازی و اجرای نقشه جامع علمی کشور و ساماندهی نظام ملی نوآوری به‌منظور ارتقاء جایگاه جهانی کشور و افزایش سهم تولید و صادرات محصولات و خدمات دانش‌بنیان و دستیابی به رتبه اول اقتصاد دانش‌بنیان در منطقه.

۳- محور قراردادن رشد بهره‌وری در اقتصاد با تقویت عوامل تولید، توانمندسازی نیروی کار، تقویت رقابت‌پذیری اقتصاد، ایجاد بستر رقابت بین مناطق و استان‌ها و به‌کارگیری ظرفیت و قابلیت‌های متنوع در جغرافیای مزیت‌های مناطق کشور.

- ۴- استفاده از ظرفیت اجرای هدفمندسازی یارانه‌ها در جهت افزایش تولید، اشتغال و بهره‌وری، کاهش شدت انرژی و ارتقاء شاخص‌های عدالت اجتماعی.
- ۵- سهم بری عادلانه عوامل در زنجیره تولید تا مصرف متناسب با نقش آنها در ایجاد ارزش، به‌ویژه با افزایش سهم سرمایه انسانی از طریق ارتقاء آموزش، مهارت، خلاقیت، کارآفرینی و تجربه.
- ۶- افزایش تولید داخلی نهاده‌ها و کالاهای اساسی (به‌ویژه در اقلام وارداتی)، و اولویت دادن به تولید محصولات و خدمات راهبردی و ایجاد تنوع در مبادی تأمین کالاهای وارداتی باهدف کاهش وابستگی به کشورهای محدود و خاص.
- ۷- تأمین امنیت غذا و درمان و ایجاد ذخایر راهبردی با تأکید بر افزایش کمی و کیفی تولید (مواد اولیه و کالا).
- ۸- مدیریت مصرف با تأکید بر اجرای سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف و ترویج مصرف کالاهای داخلی همراه با برنامه‌ریزی برای ارتقاء کیفیت و رقابت‌پذیری در تولید.
- ۹- اصلاح و تقویت همه‌جانبه نظام مالی کشور باهدف پاسخگویی به نیازهای اقتصاد ملی، ایجاد ثبات در اقتصاد ملی و پیش‌گامی در تقویت بخش واقعی.
- ۱۰- حمایت همه‌جانبه هدفمند از صادرات کالاها و خدمات به‌تناسب ارزش افزوده و با خالص ارزآوری.
- ۱۱- توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور به‌منظور انتقال فناوری‌های پیشرفته، گسترش و تسهیل تولید، صادرات کالا و خدمات و تأمین نیازهای ضروری و منابع مالی از خارج.
- ۱۲- افزایش قدرت مقاومت و کاهش آسیب‌پذیری اقتصاد.
- ۱۳- مقابله با ضربه‌پذیری درآمد حاصل از صادرات نفت و گاز.
- ۱۴- افزایش ذخایر راهبردی نفت و گاز کشور به‌منظور اثرگذاری در بازار جهانی نفت و گاز و تأکید بر حفظ و توسعه ظرفیت‌های تولید نفت و گاز، به‌ویژه در میدان‌ها مشترک.
- ۱۵- افزایش ارزش افزوده از طریق تکمیل زنجیره ارزش صنعت نفت و گاز، توسعه تولید کالاهای دارای بازدهی بهینه (بر اساس شاخص شدت مصرف انرژی) و بالابردن صادرات برق، محصولات پتروشیمی و فرآورده‌های نفتی با تأکید بر برداشت صیانتی از منابع.
- ۱۶- صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور با تأکید بر تحول اساسی در ساختارها، منطقی‌سازی اندازه‌ی دولت و حذف دستگاه‌های موازی و غیرضروری و هزینه‌های زاید.
- ۱۷- اصلاح نظام درآمدی دولت با افزایش سهم درآمدهای مالیاتی.
- ۱۸- افزایش سالانه سهم صندوق توسعه ملی از منابع حاصل از صادرات نفت و گاز تا قطع وابستگی بودجه به نفت.
- ۱۹- شفاف‌سازی اقتصاد و سالم‌سازی آن و جلوگیری از اقدامات، فعالیت‌ها و زمینه‌های فساد را در حوزه‌های پولی، تجاری، ارزی و
- ۲۰- تقویت فرهنگ جهادی در ایجاد ارزش افزوده، تولید ثروت، بهره‌وری، کارآفرینی، سرمایه‌گذاری و اشتغال مولد و اعطای نشان اقتصاد مقاومتی به اشخاص دارای خدمات برجسته در این زمینه.

- ۲۱- تبیین ابعاد اقتصاد مقاومتی و گفتمان‌سازی آن به‌ویژه در محیط‌های علمی، آموزشی و رسانه‌ای و تبدیل آن به گفتمان فراگیر و رایج ملی.
- ۲۲- بسیج پویای همه امکانات کشور توسط دولت و هماهنگی با دستگاه‌های دیگر.
- ۲۳- شفاف و روان‌سازی نظام توزیع و قیمت‌گذاری و روزآمدسازی شیوه‌های نظارت بر بازار.
- ۲۴- افزایش پوشش استاندارد برای کلیه محصولات داخلی و ترویج آن.
- باتوجه به این سیاست‌ها می‌توان این برداشت را داشت این سیاست‌ها بر اساس فرهنگ و ارزش‌های اسلامی و متناسب با شرایط بومی و اقتضات تاریخی کشور ما تعریف شده است.

۲-۱-۲. الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

یکی از مهم‌ترین اهدافی که هر جامعه دنبال می‌کند، رسیدن به رشد و توسعه همه جوانب می‌باشد. نظام جمهوری اسلامی ایران پس از توسعه و نمایان گشتن نمایش اثرگذاری در تحولات منطقه و پشت سر گذاشتن بحران‌های اولیه در بدو به‌وجودآمدن، از دهه ۸۰ خورشیدی به دنبال الگویی برای رشد و پیشرفت همه‌جانبه در تمامی عرصه‌ها بوده است.

ایده‌پردازی این الگو توسط مقام معظم رهبری صورت پذیرفته است. از این‌رو، با دقت در بیانات ایشان می‌توان خطوط راهنمای تبیین و تعریف الگو را استنباط و احراز نمود. البته مطالعه تفصیلی در هریک از این ابعاد نیازی جدی در روند طرح‌ریزی سند ملی است؛ مطالعاتی که با تحلیل علمی زوایای هریک از عناصر چهارگانه مفهومی آن (الگو، اسلامی، ایرانی، پیشرفت) در درجه اول، توصیف و شناختی جامع از آن را ممکن می‌سازد. تنها با این شناخت است که می‌توان برای یافتن معنا و اصول فکری و رفتاری مناسب و قراردادن آن در قالبی الگوواره اقدام نمود و به تعیین وظیفه و تقسیم مسئولیت عملی در این راستا پرداخت. با تأکید بر بیانات مقام معظم رهبری به‌عنوان طراح اصلی ایده ساپ (سند الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت) در مورد تعریف عناصر این الگو و هم چنین بیانات ایشان در سال‌های گذشته می‌توان خطوط راهنمای شناخت و تعریف چارچوب مفهومی و هم چنین خصایص و ویژگی‌های اساسی آن را به شکل کلی، چنین دسته‌بندی نمود.

آن‌چنان که مطرح شد الگو، نقشه جامع است. وقتی می‌گوییم الگوی اسلامی - ایرانی، یعنی یک نقشه جامع، بدون نقشه جامع، دچار سردرگمی خواهیم شد؛ هم چنانچه در طول این سی سال، به حرکت‌های هفت و هشتی، بی‌هدف و زیگزاگ مبتلا بودیم و به این در و آن در زدیم. گاهی یک حرکتی را انجام دادیم سپس گاهی ضد آن حرکت و متناقض با آن را - هم در زمینه فرهنگ، هم در زمینه اقتصاد و در زمینه‌های گوناگون - انجام دادیم. این به‌خاطر آن است که یک نقشه جامع وجود نداشته است. این الگو، نقشه جامع است. به ما می‌گوید که به کدام طرف، به کدام سمت، برای کدام هدف داریم حرکت می‌کنیم. طبعاً وضعیت مطلوب باید تصویر شود و چگونگی رسیدن از وضع موجود به آن وضع مطلوب هم بایستی بیان شود (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۹).

«پیشرفت» الزاماً مترادف با توسعه نیست: «کلمه پیشرفت را ما با دقت انتخاب کردیم. تعمداً نخواستیم کلمه توسعه را به کار ببریم. علت این است که کلمه توسعه، یک‌بار ارزشی و معنایی دارد. التزاماتی با خودش

همراه دارد که احیاناً ما با آن التزامها همراه نیستیم، موافق نیستیم. ما نمی‌خواهیم یک اصطلاح جافتاده متعارف جهانی را که معنای خاصی را از آن می‌فهمند، بیاوریم داخل مجموعه کار خودمان بکنیم. ما مفهومی را که موردنظر خودمان است، مطرح و عرضه می‌کنیم. این مفهوم عبارت است از پیشرفت» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۹).

پیشرفت باید مبتنی بر «عدالت» باشد: «در نظام‌های مادی، آبادی وجود دارد؛ یعنی قدر مطلق پیشرفت‌های مادی خوب است؛ اما در مورد همان پیشرفت‌های مادی هم تعادل و نگاه عادلانه وجود ندارد. این، پیشرفتی نیست که کشور اسلامی و جامعه اسلامی دنبال آن است. آن خوشبختی که ما برای جامعه اسلامی قائلیم، فقط این نیست که شما این جا نگاه می‌کنید؛ بلکه برخورداری مادی و معنوی. یعنی فقر نباید باشد، عدالت باید باشد، تقوا و اخلاق و معنویت و پرهیزگاری هم باید باشد. این هدفی است که باید دنبال او برویم» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۷).

پیشرفت مبتنی بر «اصول اسلامی» است و این اصول، شاخص الگوی پیشرفت هستند: «اصولی داریم که باید از این اصول تخطی نشود. یعنی به نام فکرپردازی و اندیشه پردازی، از اصول انحراف پیدا نشود. اصول، شاخص‌های راه صحیح و صراط مستقیم است. خطاست اگر اصول را به دیواره‌هایی تشبیه بکنیم که انسان از وسط این دیواره‌ها باید حرکت کند، نه، اصول شاخص‌اند. یک راه مستقیمی وجود دارد، یک صراط مستقیمی هست که این، انسان را به هدف می‌رساند. این صراط مستقیم را باید شناخت، باید کشف کرد» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۷).

«اسلامی بودن» این الگو، «اسلامی است؛ به‌خاطر اینکه غایات، اهداف، ارزش‌ها و شیوه‌های کار همه از اسلام مایه خواهد گرفت؛ یعنی تکیه ما به مفاهیم اسلامی و معارف اسلامی است. ما یک جامعه اسلامی هستیم، یک حکومت اسلامی هستیم و افتخار ما به این است که می‌توانیم از منبع اسلام استفاده کنیم. خوشبختانه منابع اسلامی هم در اختیار ما وجود دارد؛ قرآن هست، سنت هست و مفاهیم بسیار غنی و ممتازی که در فلسفه ما و در کلام ما و فقه ما و در حقوق ما وجود دارد؛ بنابراین اسلامی هم به این مناسبت است» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۹).

«ایرانی بودن» شرایط تاریخی، جغرافیایی، فرهنگی، اقلیمی، جغرافیای سیاسی در تشکیل این الگو تأثیر می‌گذارد. این نکته هم مطرح است که طراحان آن، متفکران ایرانی هستند. این کاملاً وجه مناسبی است برای عنوان ایرانی، یعنی ما نمی‌خواهیم این را از دیگران بگیریم. ما می‌خواهیم آن چه را که خودمان لازم می‌دانیم، مصلحت کشورمان می‌دانیم، آینده‌مان را می‌توانیم با آن تصویر و ترسیم کنیم، این را در یک قالبی بریزیم؛ بنابراین، این الگو ایرانی است» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۹).

وصف اسلامی و ایرانی الگوی توسعه، از همان فراز نخست سند چشم‌انداز دایر بر ویژگی‌های جامعه ایران ۱۴۴۴ با بیانی دقیق و عباراتی عمیق شناسایی و تأکید شده است. بر این اساس، «جامعه ایرانی در افق این چشم‌انداز چنین ویژگی‌هایی خواهد داشت: توسعه‌یافته، متناسب با مقتضیات فرهنگی، جغرافیایی و تاریخی خود و متکی بر اصول اخلاقی و ارزش‌های اسلامی، ملی و انقلابی». به تعبیر دیگر، در همین بیان سند چشم‌انداز،

سه مساحت از هویت جمهوری اسلامی ایران مورد تأکید است: اسلامی بودن، ایرانی بودن و انقلابی بودن، ترکیب و نقطه تلاقی سیاست و ایرانیت نظام و جلوه عینی این تلاقی در عمل است.

۲-۲. پیشینه پژوهش

علی‌یاری و همکاران (۱۴۰۱) نقش ثبات و امنیت اقتصادی در الگوی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی را مورد مطالعه قرار دادند، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که سیاست عملی تأمین‌کننده ثبات و امنیت اقتصادی در الگوی اقتصاد مقاومتی از نظر بازه زمانی تأثیر گذاری به سیاست‌های عملی ترمیم و بهبود دهنده، ظرفیت ساز و مقاوم ساز قابل تقسیم است.

صالحی آسفیجی و عطایی در سال ۱۳۹۸ به بررسی چگونه اجرای اقتصاد مقاومتی با بهره‌گیری از الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت پرداخت. پژوهشگران با روش توصیفی تحلیلی نشان دادند که در صورت استفاده از مبانی و مفاهیم الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در برنامه ریزی‌ها و سیاست‌های اقتصادی، شاهد حرکت به سوی تمدن اسلامی خواهیم بود.

غیاثوندو رضانیان (۱۳۹۴) در مقاله خود با نام «تبیین مفهومی اقتصاد مقاومتی و شاخص‌سازی و سنجش مقاومت‌پذیری اقتصاد ایران» ارزیابی میزان تاب‌آوری اقتصادی ایران طی سال‌های ۱۳۷۵ تا ۱۳۹۲ پس از تعریف تاب‌آوری به‌عنوان ظرفیت تحمل مخاطرات بیشتر، بازگشت سریع‌تر پس از مخاطره، کاهش تخریب در اثر مخاطرات، میزان تاب‌آوری اقتصاد ایران را طی دوره ۱۳۷۵ تا ۱۳۹۲ بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که تا سال ۱۳۸۳ تاب‌آوری رو به افزایش بازده است ولی از سال ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۰ روند نزولی را پشت سر گذاشته است.

ابونوری و لاجوردی (۱۳۹۵) در مقاله «برآورد شاخص آسیب‌پذیری و تاب‌آوری اقتصادی به روش پارامتریکی: بررسی موردی کشورهای عضو اوپک» با استفاده از روش پارامتریکی حداکثر درست‌نمایی و معادلات ساختاری (رویکرد میمیک) در بازه زمانی ۱۳۷۴ تا ۱۳۹۲ شاخص تاب‌آوری و آسیب‌پذیری را برای ۱۲ کشور عضو اوپک تخمین زده و آنها را مقایسه می‌کند که ایران در میان کشورهای عضو در رتبه ۶ قرار دارد و امارت و قطر و کویت دارای آسیب‌پذیری پایینی هستند.

زریافت و همکاران (۱۳۹۸) الگوی ایرانی اسلامی پیشرفتی بر مبنای نظریه عدالت ولایی پی ریزه شده، متوازن‌سازی در سطح مبنایی، حقوقی و امکانی معرفی نمودند. مطابق این پژوهش مشکل اصلی در عدالت بنیان کردن اقتصاد ایران، فقدان ارتباط مبنایی میان نظام مطلوب، نظام حقوقی و نظام تصمیم‌گیری و نظام مسائل است.

۳. روش‌شناسی پژوهش

باتوجه به عنوان تحقیق و مسائل گفته شده پژوهش حاضر از نوع هدف کاربردی - توسعه بوده و در این مطالعه از روش نظریه‌پردازی داده‌بنیاد بهره گرفته می‌شود. همچنین پژوهش حاضر از نظر ماهیت توصیفی -

تحلیلی است، هرچند بر اساس اهداف پژوهشی برای جمع‌آوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای و استفاده از مقالات معتبر و سخنرانی‌های بهره‌گرفته شده است.

۳-۱. نظریه پردازی داده بنیاد

نظریه‌پردازی داده‌بنیاد هم به روش یا فرایند تولید نظریه اطلاق می‌شود و هم به محصول یا نظریه‌ای که از این روش به دست می‌آید. نظریه‌پردازی داده‌بنیاد را در معنای نخست می‌توان روش استقرائی و اکتشافی تولید نظریه یا فرضیه از طریق فرایند تکراری و بازگشتی گردآوری سازمان‌یافته داده و تحلیل منظم آنها معرفی نمود.

سه رهیافت مسلط در نظریه‌پردازی داده بنیاد، مطرح هستند:

رهیافت نظام‌مند که با اثر Strauss & Corbin شناخته می‌شود. رهیافت ظاهرشونده که مربوط به اثر Glaser است و رهیافت ساخت‌گرایانه که توسط Charmaz پشتیبانی می‌شود. این راهبرد بر سه عنصر: «مفاهیم»، «مقوله‌ها» و «قضیه‌ها» استوار است. مفاهیم واحدهای بنیادی تحلیل هستند. مقوله‌ها را می‌توان به‌طور خلاصه طبقه‌ای از مفاهیم تعریف نمود. یعنی ترکیب یا کنار هم قرار گرفتن چند مفهوم تشکیل یک مقوله یا طبقه را می‌دهد. مقوله‌ها شالوده‌های تدوین نظریه‌اند. سومین عنصر نیز «قضیه‌ها» هستند که بیانگر روابط تعمیم‌یافته بین یک مقوله و مفاهیم آن و بین مقوله‌های معین است (دانایی فرد و همکاران، ۱۳۸۶: ۷۵). در فرایند تحلیل نظریه داده‌های مصاحبه‌ای و متنی کد بندی می‌شوند. کد بندی اطلاعات شامل سه مرحله است: کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری گزینشی یا انتخابی. کدبندی باز در دو مرحله کدبندی اولیه و کدبندی ثانویه صورت می‌گیرد. کدبندی اولیه می‌تواند با کدگذاری سطر به سطر، عبارت به عبارت یا پاراگراف به پاراگراف داده‌ها انجام شود. به هر کدام از آن‌ها یک مفهوم یا کد الصاق می‌شود. در کدگذاری ثانویه با مقایسه مفاهیم، موارد مشابه و مشترک در قالب مقوله‌ای واحد قرار می‌گیرد؛ بنابراین انبوه داده‌ها (کدها - مفاهیم) به تعداد مشخص و محدودی از مقوله‌های عمده کاهش می‌یابد. سپس این مقوله‌ها در کنار یکدیگر قرار گرفته و به هم ارتباط می‌یابند (محمدپور، ۱۳۹۲: ۱۸۶).

در کدگذاری محوری، نظریه‌پرداز داده بنیاد، یک مقوله مرحله کدگذاری باز را انتخاب کرده و آن را در مرکز فرآیندی که در حال بررسی آن است قرار می‌دهد (به‌عنوان پدیده مرکزی) و سپس، دیگر مقوله‌ها را به آن ربط می‌دهد. این مقوله‌های دیگر عبارت‌اند از: «شرایط علی»، «راهبردها»، «شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر» و «پیامدها». این مرحله شامل ترسیم یک نمودار است که «الگوی کدگذاری» نامیده می‌شود. در این الگو، شش جعبه (یا مقوله) از اطلاعات وجود دارد:

شرایط علی: مقوله‌هایی مربوط به شرایطی که بر مقوله محوری تأثیر می‌گذارند.

زمینه: شرایط خاصی که بر راهبردها اثر می‌گذارند.

مقوله محوری: یک صورت ذهنی از پدیده‌ای که اساس فرآیند است.

شرایط مداخله‌گر: شرایط زمینه‌ای عمومی که بر راهبردها تأثیر می‌گذارند.

راهبردها: کنش‌ها یا برهم‌کنش‌های خاصی که از پدیده محوری منتج می‌شود.

پیامدها؛ خروجی‌های حاصل از استخدام راهبردها.

۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های پژوهش

سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی باهدف تأمین رشد پویا و بهبود شاخص‌های مقاومت اقتصادی و دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله و با رویکرد، جهادی، انعطاف‌پذیر، فرصت‌ساز، مولد، درون‌زاه، پیشرو و برون‌گرا تدوین شد. اقتصاد مقاومتی با الهام‌گیری از رهیافت بومی‌سازی با تأکید بر پویایی، سیالیت در علوم‌انسانی و مطرح‌کردن جایگاه اراده در علوم‌انسانی تبیین شده است.

از طرفی با طرح مبحث الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، مراکز مختلفی به امر تدوین پیشرفت مشغول هستند و هر یک مسیری از در این زمینه پیش گرفته‌اند. الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت درواقع نسخه راهبردی بوده که مؤلفه‌های جهان‌بینی بر تمدن اسلامی ایرانی را ارائه می‌دهد. به بیان دیگر مدل از خرد و اندیشه برای رسیدن به آرمان اسلامی است.

نقشه جامع الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت دارای دو اصل محور بودن مردم و عدالت اجتماعی است. در منطق اسلام، قدرت، عزت، آبرو، خوشنامی و امکانات فقط و فقط برای خدمت به مردم است و حرکت‌دادن خود و جامعه در راه نظام مقدس اسلامی و رسیدن به آرمان‌های بلندی است که انسان‌ها نیازمند به آن هستند. در بند اول اقتصاد مقاومتی نیز تأمین شرایط و فعال‌سازی کلیه امکانات و منابع مالی و سرمایه انسانی و علمی کشور به‌منظور توسعه کارآفرینی و به حداکثر رساندن مشارکت آحاد جامعه در فعالیت‌های اقتصادی با تسهیل و تشویق همکاری‌های جمعی و اکید بر ارتقا درآمد و نقش طبقات کم‌درآمد و متوسط اشاره شده است. سهم بری عادلانه عوامل در زنجیره تولید تا مصرف متناسب با نقش آنها در ایجاد ارزش، به‌ویژه با افزایش سهم سرمایه انسانی از طریق آموزش، مهارت، خلاقیت، کارآفرینی و تجربه در بند ۵ اقتصاد مقاومتی آمده است.

همچنین بر اساس بند ۲۰ این سیاست، تقویت فرهنگ جهادی در ایجاد ارزش افزوده، تولید ثروت، بهره‌وری، کارآفرینی، سرمایه‌گذاری و اشتغال مولد و اعطای نشان اقتصاد مقاومتی به اشخاص دارای خدمات برجسته نیز اشاره شده که هر سه مورد (بند ۱، ۵ و ۲۰) بر محوری بودن مردم تأکید داشته است.

از سوی دیگر عدالت اجتماعی، اجرای عدالت و در نظر گرفتن حق توده‌های وسیع مردم یکی از اصول نظام اسلامی است. در بند ۴ اقتصادی مقاومتی بیان شده است که با استفاده از ظرفیت اجرای هدفمندسازی یارانه‌ها در جهت افزایش تولید، اشتغال و بهره‌وری، کاهش شدت انرژی و ارتقا شاخص‌های عدالت اجتماعی که این بند نیز بر عدالت اجتماعی تأکید دارد.

اقتصاد مقاومتی اقتصادی درون‌زا است و به ظرفیت‌های داخلی توجه دارد و چون دانش‌بنیان و عدالت‌محور است در نهایت می‌تواند رشد توسعه کشور را به دنبال داشته باشد. نکته‌ای که باید به آن توجه کرد این است که اقتصاد مقاومتی صرفاً به معنای رشد یا عدالت نیست بلکه این موارد عنصری هستند که در گفتمان اقتصاد مقاومتی قرار می‌گیرند.

در اقتصاد مقاومتی هدف برای مقاوسازی اقتصاد کشور در برابر هر تهدید و آسیب است. با وجود اینکه مسئله اقتصاد مقاومتی از زمان های گذشته مطرح شده ولی هنوز اجرایی نشده و یک مسئله لاینحل است. می توان گفت عدم تحقق آن به عدم گفتمان سازی در این حوزه بر می گردد. به نظر می رسد که گفتمان سازی در این مباحث یک حلقه مفقوده ای است که باید به آن توجه شود و نهادها و سازمان های مسئول کشور باید به این باور برسند که اقتصاد مقاومتی تنها راه حل بیرون رفت از مشکلات کشور خواهد بود و با هم صدایی دولت و مردم اقتصاد مقاومتی محقق خواهد شد.

در ابتدا مسئولان و مجریان سیاسی باید حاملان آن گفتمان باشند و بتوانند آن را تبلیغ نموده و در بستر جامعه قرار دهند و بحث اقتصاد مقاومتی برای مسئولی یک باور باشد تا همه اقدامات خود در حوزه های گوناگون را به سمت اقتصاد مقاومتی سوق دهند.

از سوی دیگر وضعیت مطلوب و اسطوره ای را که اقتصاد مقاومتی برای مرد در نظر می گیرد باید مورد پذیرش و قبول همگان قرار گیرد یعنی اینکه مرد باید آن را نسبت به گفتمان دولت های حاکم ترجیح بدهند پس آنچه که در اینجا مهم است بحث تصور مطلوبی است که می تواند ارائه دهد و تعدادی را هم با خود همراه سازد ارائه تصویر مطلوب از گفتمان اقتصاد مقاومتی می تواند توسط رسانه ها و گروه های مستقل از دولت دنبال شود و یک مطالبه گری عمومی را هم شکل دهد.

بحث بعدی، بحث تنازع با گفتمان حاکم است یعنی گفتمان اقتصاد مقاومتی باید دال های خالی ای که در گفتمان دولت وجود دارد را شناسایی نماید به طور مثال نقش مردم، بخش خصوصی و همچنین عدالت بتواند با برجسته سازی آن جذابیتی را برای عموم مردم ایجاد کند که این امر نیاز به کار رسانه ای و تبلیغاتی گسترده است.

از طرفی جهت مسلط شدن یک گفتمان باید دال مرکزی گفتمان رقیب را مورد هدف قرار دهیم و با به چالش کشیدن آن می توانیم در راستای مسلط شدن گفتمان اقتصاد مقاومتی و الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت گام برداریم.

به طور کلی دولتمردان جمهوری اسلامی ایران باید به این باور برسند که تنها راه حل مسائل کشور اقتصاد مقاومتی و الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت است.

در این تجزیه و تحلیل با ۲۵ نفر از کارشناسان حوزه اقتصاد مقاومتی و الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت گفت و گو شد. منطبق پژوهش ایجاب می کند تا در ابتدا کد گذار های باز، سپس مفاهیم و موقوله ها و در نهایت جمع بندی و مدل نهایی ارائه شود.

جدول شماره (۱) مفاهیم و مقوله‌های استخراج شده از دل مصاحبه

مفاهیم		مقولات
ثروت در دست اعیان در نظام سرمایه داری در سوسیالیست ثروت در دست دولت انباشت ناصحیح سرمایه عدم ارائه فرصت‌های برابر اقتصادی عدم مدیریت در تخصیص بهینه مالی و غیر مالی	گردش ثروت در دست گروهی خاص	الگوی توسعه غربی
عدم استفاده بهینه و کارا از منابع طبیعی ایجاد فاصله طبقاتی خام فروشی منابع عدم توجه به ارزش افزوده	رشد نامتوازن	
نبود عدالت در مصرف عدم توجه به محرومان تجمل‌گرایی اسراف در منابع شکاف طبقاتی	آثار سیاسی و اجتماعی	
فقیر شدن بخشی از جامعه فلج شدن زندگی و هدر رفت استعداد اشتغال با کراهت و مزدوری در تقابل با کرامت انسانی استعمار سیاسی نابودی فرهنگی و بنیان خانواده کسب درآمد نامشروع		
اعمال کردن دیدگاه اسلامی در تمامی مسائل زندگی در طول قرار گرفتن اسلام رسیدن به قرب الهی جاری شدن برکت طراح نظام اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مبتنی بر توسعه و تولید و قناعت د رمصرف	تحولات و ضروریات اسلامی	الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت
حداکثر کارایی منابع و امکانات اقتصادی از بین رفتن فاصله طبقاتی توجه به نسل‌های آینده توزیع عادلانه و هدفمند منابع استفاده از ظرفیت‌های طبیعی تربیت نیروی انسانی و کارآفرینی جلوگیری از اداره کشور براساس فروش سرمایه‌ها کشور	تحولات و ضروریات اقتصادی	
ضرورت اکرام جامعه به ویژه نخبگان و روحانیون نظارت و بازرسی در تخصیص منابع		

مقولات	مفاهیم
	<p>پیگیری و اجرای کردن عقود اسلامی تسهیل شرایط اعتای تسهیلات برنامه ریزی صحیح برای گردش مناسب ثروت از بین رفتن مزدوری برای دیگران مبارزه با فقر و گرسنگی توجه به همرا ن نبودن اکثریت مردم با مفاهیمی نظیر زهد</p>
اصول اسلامی قابل بسط در اقتصاد	<p>وجود عقود اسلامی قناعت در مصرف نفی مال تامشروع و حرام مالیات اسلامی رسیدگی به محرومان</p>
مسائل سیاسی	<p>جلوگیری از خام فروشی اداره جامعه با درآمد های حاصل از سرمایه نفی اتلاف انرژی ایجاد ارزش افزوده تأمین هزینه ها از محل درآمد دور زدن تحریم جهاد اقتصادی</p>
اقتصاد مقاومتی	<p>اشتغال با کرامت تاکید بر کارآفرینی مردمی کردن اقتصاد توجه عمومی و اجتماعی به نیروی کار مهارت افزایی تجربه اندوزی تحرك و رونق بخش خصوصی خودکفایی در محصولات کشاورزی</p>
مبانی عدالت اجتماعی	<p>دسترسی همگان به منابع مالی و غیر مالی هدفمندی یارانه کاهش فاصله طبقاتی جریان ثروت در میان تمام اقشار جامعه ارائه فرصت برابر در جهت اخذ ثروت</p>
	<p>توسعه همه جانبه و پایدار مطابقت برنامه های سالیانه با اقتصاد مقاومتی تشکیل ستاد اقتصاد مقاومتی همکاری قوای سه گانه در طول بودن توسعه نه در عرض در اختیار بودن تمام امکانات برای همه آحاد جامعه</p>

مفاهیم		مقولات
فعالیت همه افراد جامعه برای تأمین نیاز خود برنامه ریزی برای مقابله با تحریم‌ها		
حفظ ارزش نیروی کار نگاه صحیح به کارگر اشتغال همراه با کرامت	حفظ منزل نیروی کار	
اقتصاد کارآفرینی گوش عادلانه سرمایه نقی خام فروشی جلوگیری از شکاف طبقاتی مدیریت مصرف و نقی تجمل‌گرایی تروج عقود اسلامی نگاه بلند مدت همکاری قوای سه‌گانه در اختیار گرفتن تمام امکانات به‌عنوان یک خواست الهی		راهبرد های اقتصادی اسلام
ایجاد هم‌دلی بین مردم و حکومت مبارز با رانت رسیدگی به فقر شایسته‌سالاری قوانین حمایتی شفافیت اقتصادی اکرام جامعه اعتماد‌سازی رفع موانع تولید		راهبردهای عدالت اجتماعی
ترویج خمس و زکات ترویج کمک خیرخواهانه جلوگیری از تجمع مال	فرهنگ‌سازی	
تحقق عدالت افزایش اقتدار بین‌المللی اقتصاد پایدار اثبات کارآمدی مفهوم الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی کارآمدی اقتصاد مقاومتی تحقق کرامت انسانی استقلال همه‌جانبه رشد متوازن و توسعه اقتصادی بهبود استاندارد های رفاه تمام اقشار پیشگیری از فقر		اهداف پیشرفت

مقولات	مفاهیم
	کاهش فاصله فقیر و غنی

مدل نهایی استخراج شده شامل شش مقوله اساسی است که طبق جدول شماره (۱) طراحی شده است. در ذیل هر مفهوم نیز کدهایی مختلفی قرار دارند که تبیین مفاهیم مورد نظر می پردازند.

شکل شماره (۱) مدل نهایی استخراج شده از مصاحبه نخبگان

منبع: نگارندگان پژوهش

۵. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

شرایط کشور به گونه‌ای است که وجود یک الگوی بومی و تفضیلی در تمامی حوزه به خصوص اقتصاد احساس می‌شود. درواقع با بهره‌گیری از این الگوی می‌توان آثار هزینه ناکارآمدی‌های داخلی و خصومت‌های خارجی را کاهش داد.

نتایج نشان می‌دهد که تمامی ارزش‌ها و مؤلفه‌هایی که لازمه رشد و پیشرفت یک ملت در تمامی ابعاد به خصوص اقتصادی در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت دیده شده است. هر چند باید با یک بررسی دقیق‌تر، سایر اسناد بالادستی کشور نیز مورد بررسی قرار گیرد.

نکته مهمی که در سند جامع اقتصاد مقاومتی و الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت وجود دارد این بوده که می‌توان از ارزش‌ها و مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده این سند و الگو در برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های کلان کشور بهره‌برد و با اجرای صحیح این سیاست‌گذاری‌ها، به اهدافی که در الگوی اسلامی ایران پیشرفت وجود داشته، دست یافت.

درواقع دو مورد ذکر شده به عنوان پیشنهادات برای تحقیقات آتی مطرح شده است. از سوی هنوز در کشور سنجه‌ای برای ارزیابی اقتصاد مقاومتی دستگاه‌ها و الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت طراحی نشده است، لذا طراحی این دو مقیاس برای ارزیابی سبب خواهد شد که نقاط مشترک و افتراق در عمل شناسایی شود و با به‌روز کردن، الگو، مسیر پیشرفت برای کشور هموار شود.

منابع و مأخذ

منابع فارسی

- ارباب شیرانی، بهروز و عباسی، محمدحسن (۱۳۸۸). تجزیه و تحلیل سرمایه فکری دانشگاه‌ها از دیدگاه مدیریت دانایی، مجموعه مقالات نخستین کنفرانس بین‌المللی «سرمایه فکری ایران، تهران، ص ۱۵۰-۱۲۱.
- ابونوری، اسماعیل و لاجوری، حسن (۱۳۹۵). برآورد شاخص آسیب‌پذیری و تاب‌آوری اقتصادی به روش پارامتریکی: بررسی موردی کشورهای عضو اوپک، فصلنامه نظریه‌های کاربردی اقتصاد (پژوهش‌های اقتصادی کاربردی سابق)، ۳(۳)، ۲۵ - ۴۴.
- صالحی آسفیجی، نورالله و عطایی، فاطمه (۱۳۹۸). اقتصاد مقاومتی نسخه معاصر اقتصاد اسلامی در عملیاتی کردن الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، فصلنامه سیاست پژوهی، ۱۳(۶)، ۹۷-۱۲۰.
- علی‌باری، فرشاد؛ سیف، اله مراد و کمالی، روزبه (۱۴۰۱). نقش ثبات و امنیت اقتصادی در الگوی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک، ۲۰(۷۰)، ۵۵-۸۰.
- فیضی، فاضلی (۱۳۹۳). اهداف شورای امنیت در اعمال تحریم‌ها علیه جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه سیاست کلان، ۷(۲۵)، ۱۶۹ - ۱۸۶ .
- ایرانمش، سعید (۱۳۹۴). تبیین مبانی الگوی پیشرفت اقتصادی جهت پیاده‌سازی در قالب اقتصاد مقاومتی، پایان‌نامه ارشد، انتشارات دانشگاه شهید باهنر کرمان، ۱-۱۶۳.
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جمعی از دانشجویان. ۱۳۸۷. (<https://farsi.khamenei.ir>)
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جمعی از کارآفرینان سراسر کشور. ۱۳۸۹. (<https://farsi.khamenei.ir>)
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با دانشجویان. ۱۳۸۶. (<https://farsi.khamenei.ir>)
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با دانشجویان. ۱۳۹۱. (<https://farsi.khamenei.ir>)
- دانایی فر، حسن و امامی، سید مجتبی (۱۳۸۶). استراتژی پژوهش‌های کیفی، تاملی بر نظریه پردازی داده‌بنیاد، نشریه اندیشه مدیریت، ۱(۲)، ۶۹ - ۹۹.
- غیاثوند، ابوالفضل و رمضانیان الهه (۱۳۹۴). ارزیابی میزان تاب‌آوری اقتصادی ایران طی سال‌های ۱۳۷۵ الی ۱۳۹۲، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، ۱۸(۶۸)، ۹۱ - ۱۰۹.
- رهبر، فرهاد؛ سیف‌الدین، امیر علی و رهبر، امیر حسین (۱۳۹۳). رهیافتی بر هستی‌شناسی اقتصاد مقاومتی، تلاشی در جهت نگاه اسلامی به گذار سیستم‌های اقتصادی - اجتماعی. فصلنامه علمی پژوهشی روش‌شناسی علوم انسانی، ۱۹(۷۸)، ۱۳۵ - ۱۶۱.

- زریباف، سید مهدی؛ عیسوی، محمود و خادم علیزاده، امیر (۱۳۹۸). مؤلفه‌های نظام تصمیم‌گیری اقتصادی در چارچوب الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، فصلنامه علمی مطالعات اقتصاد اسلامی، ۱۲(۱)، ۳۴۵ - ۳۷۲.
- محمد پور، احمد (۱۳۹۲). روش تحقیق کیفی ضد روش، تهران: انتشارات جامعه‌شناس.